

TOPLU ÇALIP SÖYLEME GELENEĞİNİN YAŞATILDIĞI "SOHBET TOPLANTILARINDA" SIRA SAHİBİNİN BELİRLENME RİTÜELİ

Gökhan EKİM*

ÖZET

Eski Türk Toplumunda Toy, Şölen gibi eğlenceler vasıtasıyla bir araya gelen insanların, belirli kural ve gelenekler çerçevesinde gerçekleşmiş oldukları toplantılardan çeşitli kaynaklarda bahsedilmektedir. Doğu Türkistan'dan Makedonya'ya kadar geçmişteki özelliklerinin bir kısmının korunarak günümüzde de sürdürülen bu toplantılar, farklı adlarla Anadolu'da da yaşatılmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı Devletleri döneminde, sosyal, siyasi, askeri ve ekonomik bir teşkilat olarak yer almış olan Ahi Teşkilatı'nın uzantısı olarak da kabul edilmiş "Sohbet" Toplantılarında, toplantının gerçekleştirileceği mekana girişten itibaren görülen hiyerarşik yapılanma ve buna bağlı olarak geliştirilmiş kurallı ve disiplinli işleyiş toplantının sonuna kadar sürdürülmektedir. Mani, bilmece, tekerleme, seyirlik oyunlar, türküler, yöresel yiyecekler, yöresel giysiler, halk hukukunun bir uygulaması olan Yâran Mahkemesi gibi farklı sözlü gelenek ürünleri toplantı boyunca sergilenmektedir. Müzik uygulamalarının da, ağırlıklı bir yer işgal ettiği Sohbet Geleneği'nde seslendirilen yöresel ezgilerin yanında, Anadolu'nun farklı yörelerinde de seslendirilmekte olan eserler de bulunabilmektedir. Bu toplantılarda ev sahipliğinin bir sonraki hafta devredileceği kişilerle yapılan devir-teslim uygulaması da kendine özgü yapı ve müziksel özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Ahilik, Sohbet Toplantıları, Yaren.

THE RITUEL OF DETERMINING THE NEXT MEETING'S OWNER IN THE COVERSATION MEETINGS IN WHICH TRADITION OF COLLECTIVE PLAYING AND SINGING IS KEPT ALIVE

ABSTRACT

In society of old Turks, the people came together by means of amusement like, "toy", "şölen". It is mentioned that there are some determined rules and traditions in theie meeting. East Türkistan to Macedonia a part of peculiarity meeting is protected in past. Nowadays, the meeting shave stil gone on and it is known that different names.

In period of Ottaman and Selçuklu Governments, Yâran tradition is situated being social, political, military and economic an organise. The Yâran tradition was commen morated, called "Sohbet", in past. After that, the members of community are called "Yâran" or "Yâren", means of community or meeting. There is hierarcy in meting.

* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Devlet Türk Musikisi Konservatuarı, Temel Bilimler Bölümü, Öğretim Üyesi.
Gekim75@hotmail.com

Monia, enigma, tongue twister, folk song, local comstible, local clothes are application of folk laws.

Applications of music, local tune is extremely important in Yâran tradition. The other one, the different regions of Anatolia, the trace shave stil gived voice to.

Key Words: Music, Ahilik, Sohbet Meetings, Yaren,

Giriş

Doğu Türkistan'dan Makedonya'ya kadar çeşitli Türk Topluluklarında, özellikle kış geceleri, haftanın belli günlerinde periyodik olarak sürdürülen, disiplinli ve kurallı toplantıları görebilmek mümkündür. Tarihî kaynaklar vasıtasıyla geçmişteki varlıklarından haberdar olduğumuz *Toy*, *Şölen* gibi toplantıların zaman içerisindeki derinliği ve mekan içerisindeki yaygınlığı, farklı coğrafyalarda, farklı topluluklar tarafından gerçekleştirilen toplantılarda, hiyerarşik düzenin, disiplinin, kuralların, içerik itibarıyla aynı kökten beslenen bir ağacın dallarımışçasına benzerlik göstermelerini beraberinde getirmiştir. Bu makalede "Sohbet" başlığı altında toplayacağımız toplantıların yörelere göre değişen isimleri şu şekildedir, "*Çankırı, Gerede, Tarhala'da "Sohbet", "Sopet", "Fırıttım", Balıkesir yöresinde, mesela Dursunbey'de "Barana," Safranbolu, Bartın, Kütahya, Kastamonu, Bolu ve Konya'da "Muhabbet", "Gezek", "Sıra", "Perde", "Erfane", "Arfana", "Birikme", "Oturak", Van'da "Oturmah", Ankara'da "Cümbüş", Antalya, Isparta'da "Kef", "Keyif" (Ataman, 1994: 33), Sıra gecesi, (Akbiyık, 2006: 75) "Sıra Oturması" (Düzgün, 1999: 16), "Harefene" (Akbiyık, 2006: 114), Gezek (Akbiyık, 2006: 364), (Salün, 2002: 15-45), "Harfane Geceleri" (Akbiyık, 2006: 350), "Arfana", "Harfana" (Turhan, Tan, 2001: 42). Ülke sınırlarımızın dışında ise, Kırgızistan'da "Coroboza" (Arstanbek, 2004: 74-79), Doğu Türkistan'da "Meşrep" (Rahman, 1996: 26), Bulgaristan'ın Yassenkovo Kenti'nde, "Muhabbet" (Hasan, 1998: 46), Özbekler'de "Geşdek" (Cenikoğlu, 2004: 66), "Kırım Karay Türklerinde ise "Konuşma" (Altınkaynak, 2004: 62) adı verilen toplantıların varlığı bilinmektedir.*

Konuyla İlgili Literatür

Konunun tarihsel boyutu incelendiğinde, karşımıza geleneğin günümüze kadar derin izler bırakan köklerini bulabilmek mümkündür. Eski Türk Yaşantısı'nda *şölen*, *sığır*, *yuğ* adlarıyla çeşitli ayinler düzenlendiğini bize bildiren Fuad Köprülü, Oğuz Boyları'nın kurban ziyafeti olan Şölen'in, başka kavimlerin kurban ayinlerinde rastlanılamayacak özellikler gösterdiğini, kurban etlerinin parçalarının belirli bir sıra ve usul çerçevesinde dağıtılması şeklinde özetlenebilecek uygulamanın, diğer kavimlerin ayinleriyle arasındaki ayırt edici farklılıklardan biri olduğunu, yalnızca inançsal bir topluluk olarak karşımıza çıkan Taoizm Teşkilatı'nda da aynı uygulamanın görülebileceğini belirtmiştir (Köprülü, 1999: 72). Aynı konuyu "Orun ve Ülüş Meselesi" adlı makalesiyle derinlemesine aktaran Abdülkadir İnan (1931: 121-133), uygulamanın pratikteki detaylarını da içeren bir çalışmayla konuyu açıklamaya çalışmıştır. Ziya Gökalp ise Şöleni, "*Eski Oğuzlar'ın hanlar hanı ve beylerbeyi ile birlikte yirmi dört Oğuz beyini kapsayan resmi toylarına şölen adı verilir*" şeklindeki sözlerle konuyu açıklamaya çalışmıştır (Gökalp, 1991: 50). Oğuz Han Efsanesi'nde bahsedilen

şölene de değinen Köprülü, "Oğuz Han'ın emri ile tezhibli bir oba inşa olunarak, dokuz yüz at ile, dokuz yüz koyun boğazlandı; meşinden yapılan dokuz havuza arak, doksan havuza kımız dolduruldu." sözleriyle bahsi geçen uygulamayı yinelemiş, "Gün Han zamanında da yine aynı surette umumi bir ziyafet yapılarak kırk gün kırk gece işret edildiğini" kaydetmiştir (Köprülü, 1999: 72). Eski Türklerin yaşantısı ile ilgili bilgiler bulabildiğimiz bir başka kaynak da, Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eseridir. XI. Yüzyıl Türk yaşamı ile ilgili bilgiler bulabildiğimiz eserde, daha sonra Safevi Devleti'nde de görülebilecek olan, sıra ile yapılan şölenlerin "suğdıç" adıyla anıldığından bahsedilmektedir. Yine aynı eserde daha farklı tarzda gerçekleştirilen gece toplantılara da "süçrük" denildiği ve Kaşgarlı Mahmut'un, "Ol manga söz tabuzdı" şeklindeki sözlerinin "o bana bilmece söyledi" anlamına gelmesinden dolayı, bahsi geçen eğlencelerin içerisinde, bilmecelerin sorulmuş olduğunu da düşünmek mümkündür (Genç, 1977: 242). Gökalp, bununla birlikte eserinde Eski Türkler'in görkemli ve oldukça israfli şöleninin, toy adıyla anıldığını Dede Korkut Anlatmaları'ndan yola çıkarak belirtmiş ve Dede Korkut Metni'nden konu ile ilgili küçük bir paragraf vermiştir: "Dirse Han hatununun sözüyle ulu toy eyledi, hacet diledi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırdı. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerinin üstüne yığınak etti; aç görse doyurdu, çıplak görse donattı, borçluyu borcundan kurtardı, tepe gibi et yıgıdı; göl gibi kımız sağdı" (Gökalp, 1991: 155). Bayındır, Han'ın iç-il'e bağlı oymakları çağırıp İç-Oğuz'u egemenliği altına aldığı ziyafetten de bahsetmiş, ayrıca Salur Kazan'ın düzenlemiş olduğu "çağrılıları yedirip içirdikten, giydirip donattıktan ve borçlarını verdikten sonra otağdan çıktığını; bütün çağrılıların çağrı sahibinin otağını, sürülerini vb. mallarını yağma ettikleri şöleden bahsetmiştir. Salur Kazan Anlatması'ndaki şölenin ise potlaç kurumun tam olarak görülebildiği bir örnek olduğunu vurgulamıştır (Gökalp, 1991: 50). Gökyay ise bu geleneğin tarihimizde Farsça Han-ı Yağma şeklinde geçtiğini, Dede Korkut Kitabı'nda görülen uygulamanın daha geriye götürülemediğini belirtmiştir (Gökyay, 2006: 1036, 1077). Şölen düzenleme geleneğinin Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubad'ın Konya'ya gelip ecdad tahtına oturduktan sonra Oğuz Töresi'nce düzenlenerek sürdürülmüş olduğu da kaynaklarda belirtilmiştir. Bu şölen şu şekilde tarif edilmektedir. "Selçuki hükümdarı Alaaddin Keykobod, Konya'ya giderek ecdadı tahtına oturduktan sonra görülen usule bağlı olarak umumi bir ziyafet tertibini, şeylan kurulmasını emretmişti: Çini altun sahanlar ve tepsiler içinde enva'ını'am-dane ve muz'afer ve kaliyyat ve buraniyat ve me'muniye ve helvat, ahlak-ı ehl-i iran gibi mümessek ve muattar ve yahniler ve söglemeler ve büryanlar ve tavuk ve güvercin ve bildircin söglemeleri sadra ve iki kola Oğuz resmince baştan başa dösenip müzeyyen ve mürettep oldu ve kasat-ı kımız ve ayrıran ve mümessek ve muattar şerbetler Oğuz'un resm-i erkânı üzre içildi. H'an götürüldükten sonra bezm-i husrevani koyup, altun ve gümüş evani ve murassa göbekli akdah ve badiye ve memzuç maşrapaları araste olunup, akdah-ı efrac dair ve sayir oldu ve üstad mutribleremred-i hoş avaz şakirdleri ile ki anların latif elhan ve negamatı âşıkların ahzan ve kayguları rahtlarını ve selvetkişverine naklettirip terahlar feraha mübeddel olurdu... (Köprülü, 1999: 76)" Çu Dönemi'nden I. Alâeddin Keykubad zamanına kadar büyük ölçüde aynı şekilde devam ede gelmiş olan Alplik Şölenleri'ndeki tolular içilerek yapılan ant törenleri, hükümdar, subaşı, sipahdarın

birbirlerine yeminle bağlamalarını sağlamıştır. Esin, Yazıcıoğlu'na dayanarak törenin askeri yönünün anlatıldığı şiiri de konuya örnek olması açısından eserinde yer vermek suretiyle belirtmiştir (Esin, 2001: 141,142).

Sohbet Toplantılarında Tarihsel Olarak Görülen Ahilik İzleri

Birçok araştırmacının, Sohbete Geleneği'nin kökenini açıklarken gönderme yaptıkları Ahilik Geleneği de ele alınması gereken bir konudur. 13. yy. Anadolu'sunda ekonomik, siyasi, askeri ve toplumsal bir yapılanma olarak, ön plana çıkmış olan Ahi Teşkilatı, 1838'de kaldırılmasından sonra bile uzun süre ekonomik ve toplumsal yaşamda izlerini sürdürmüş, İttihat ve Terakki Fırkası'nın iktidara gelmesiyle birlikte de, iktisadi yaşamı canlandırmak amacıyla kurtarıcı bir model olarak ele alınmak istenmiş ve Anadolu'ya gönderilmiş olan Baha Said Bey'in (Görkem, 2000: II) araştırmaları sonucunda sunduğu raporlarla da konuyla ilgili bilimsel sayılabilecek ilk çalışmalar başlatılmıştır. Aynı dönemde Fuat Köprülü'nün Türk Kültür Tarihi'nin her alanında olduğu gibi, Ahilik ile ilgili çalışmaları da olmuş, günümüze gelene kadar da yerli ve yabancı birçok araştırmacı tarafından konu ile ilgili çalışmalar ve yayınlar yapılmıştır. Yapılmış olan yayınlarda, araştırmacıların dünya görüşleri doğrultusunda konuya yaklaştıkları görülmektedir. Kimi araştırmacılar, Fütüvvet Geleneği'nin uzantısında şekillenmiş bir teşkilat olarak, kimileri, Bizans Loncaları'nın kalıntısı olarak, kimileri Orta Asya Türk Gelenekleri'nin devamı olarak, kimileri İran'dan yayılmış bir kuruluş olarak, kimileri de Marx'ın öne sürdüğü "Asya Tipi Üretim Tarzı" (Avcıoğlu, 1995: 13-16) adıyla anılan modelin bir benzeri olduğu yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir. İlginç olan nokta, araştırmacıların tarihsel verileri, kendi inançlarını doğrulamak adına görmezden gelmeleri ya da çarpıtmalarıdır. Örneğin, Ahiliği Fütüvvet Teşkilatı'nın uzantısı olarak kabul edenler, Orta Asya'da Türklerin göçebe kültürünü sürdürmüş olduklarından dolayı ticareti bilmediklerini dolayısıyla Anadolu'ya geldikten sonra ticareti öğrenip, Arap Dünyası'nda şekillenip Anadolu'ya da uzanan Fütüvvet Teşkilatı'nı model alarak örgütlendiklerini öne sürmektedirler. Ahiliği, yalnızca Orta Asya Türk Kültürünün temel olarak açıklamaya çalışan araştırmacıların bir kısmı da Ahi Teşkilatları'nda geçerliliği olmuş Fütüvvetnameleri görmezden gelerek, Fütüvvet etkisini kabul etmemektedirler. Konuyla ilgili düşüncemiz, boy teşkilatlarının, mesleki yapılanmayı da yansıttığı "kutu" adı verilmiş ilk mesleki teşkilatların (Esin, 1985: 13) Türklerce bilindiği ancak Anadolu'ya göç ve İslamiyetin kabulüyle birlikte, İslami ve Anadolu'daki yerleşik kültürlerin etki ettiği yeni bir yapılanmanın ortaya çıkmasını sağladığı yönündedir. Ahilikle ilgili ilk bilgileri aldığımız Faslı seyyah İbn-i Batuta'nın 13. yy. da Anadolu'ya yapmış olduğu gezi sırasında kaleme aldığı notlardan (Güllülü, 1977: 17, 18), Ahi zaviyelerinde akşamları toplanarak yenilip, içildiğini ve müzik eşliğinde raks etmek suretiyle de eğlenildiğini öğreniyoruz. Ahi Teşkilatı'nın yapmış olduğu bu eğlenceler vasıtasıyla, eski Türk Yaşantısı'ndaki toy ve şölen gibi toplantıların taşıyıcısı durumunda olduklarını ancak bu toplantıların kökeninin Ahiliğin de ötesinde bir geçmişte aranması gerektiğini düşünmekteyiz.

Devir-Teslim Uygulaması

Sohbet Toplantılarında, özellikle, yapılan masrafın bir veya birden fazla kişi tarafından karşılanıp, sıra ile herkesin ev sahipliği yaptığı toplantılarda görülebilen bir uygulama da, bir sonraki toplantıya ev sahipliği yapacak olan kişi ya da kişilere, yörelere göre çeşitlenmiş ritüeller eşliğinde devir-teslimin yapılmasıdır. Bu uygulamaya dair ulaşabildiğimiz en eski örnek ise On sekizinci yüzyılın son dönemlerinde, İstanbul'da kış geceleri yapılmış olan "helva sohbetleri" dir. Dönemin yegâne eğlence biçimi olan "Helva Sohbetleri", (Ahmed Mithat Efendi, 1977: 254) kış aylarında birkaç arkadaşın, ârifane tabir edilen, masrafını ortaklaşa karşıladıkları, toplantıya adını veren "helva"nın da yapıldığı eğlenceler olmakla beraber, Lale Devri İstanbul'unun sosyal yaşamında öne çıkan bir etkinlik olarak kaynaklarda geçmektedir. Padişah III. Ahmed, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve birçok devlet yöneticisinin bu toplantılara katıldıkları tarihi kaynaklardan ve o dönemde yazılmış şiir ve kasidelerden anlaşılmaktadır (Onay, 1993: 254). Ne var ki, "*devlet erkânın düzenlemiş oldukları toplantıların son derece görkemli olmakla birlikte, samimiyetten uzak bir protokol seremonisi görünümünde*" olduğu da belirtilmektedir (Musahipzade Celal, 1946: 90). Helva sohbetlerinde, misafirlerin kendilerinin çevirdikleri helvayı bu esnada söyledikleri şarkı ve türküler eşliğinde yedikleri; eğer "gaziler helvası" yapılmışsa da, tellenip pullanmış bir helva topunun, bir sonraki helva sohbetini kimin evinde yapacaklarsa, yine helva şarkıları ile o kişiye verilmesi suretiyle devir-teslimi gerçekleştirdikleri bilinmektedir (Ahmed Mithat Efendi, 1977: 255). Günümüzdeki uygulamalardan örnek verecek olursak, Safranbolu Sıra Geleneğinde, yemekten belli bir süre sonra en yaşlı Yâranın gelecek sıranın ev sahibinin belirlenmesi vaktinin geldiğini bildirmesiyle, sırayı yapmak isteyen kişi sözlü olarak davetini yapar ve ondan sonra da o geceki ev sahibiyle beraber oynarlar, bu esnada, aşağıda sözlerini verdiğimiz türkü seslendirilir ve böylelikle o geceki sıra son bulmuş olur.

"Bizim mehellenin hocası

Okudur ebcet hecesi

Gelecek muhabbet gecesi

Sıra sohbet senindir.

Aşağı çarşı çamur olmuş

Paklavılar hamur olmuş

Kadem ola, Ahmet ağa

Sıra sohbet senindir" (Ataman, 1994: 52).

Akşehir Yaren Geleneğinde devir-teslim töreni "deve" tabir edilen o toplantıda ikram edilmiş olan yiyeceklerden (örneğin lokma tatlısı) alınan bir parçanın bir sonraki toplantıya ev sahipliği yapacak olan yarene, devir-teslim törenine özgü türkülerle beraber verilmesi ile gerçekleşir (Cenikoğlu, 2004: 47). Yiğitbaşının "meşe" demesiyle birlikte,

*“Evlerinde vardır meşe
Meşenin dalları eşe
Yaren Evin yoğusa
Git hıdırlık'ı döşe”*

*“Hele ben ettim kurtuldum
Yarenlerimin de keyfini getirdim
Sevdiğim bir oy bir oy
Olsak da bir ev yaren de
Sıra senin de sohbet bizimdir”.*

Sözlerinden oluşan “deve okşaması” nı söylerler (Cenikoğlu, 2004: 48). Türkünün devamında da yine mekanla ilgili aksesuar ve eşyalardan bahsedilir. Mahalli oyunların oynanmasını takiben, sohbeti devralacak yaren evini tarif etmek suretiyle herkesi, bir sonraki toplantıya davet etmiş olur. Devir-teslimin son aşamasında da sohbette yenilecek yiyeceklerden bahsedilen sözlerden kurulu türküyü devam edilmesiyle devir teslim töreni son bulur. Burada da yiğitbaşının açtığı ayağa göre sözler dizilir. Örnek verecek olursak, Yiğitbaşı: “direk” der, yarenler de,

*“Ulucamî'nin Direği
Poyrazdan Alır Yüreği
Yetmiş Yufkadan Da Su Böreği”
Son olarak söylenen deve okşamasında ayak verilmez;
“Çavuşumuz Erken mi Gelsin?
Yarenler yerini alsın,
Yaren mehmet deven hayırlı olsun!”*

Devir-teslim bittikten sonra yarenin dört büyüğü sıra ile, “Yaren....., Deven hayırlı olsun” derler (Cenikoğlu, 2004: 49). Balıkesir Dursunbey'deki Barana Geleneğinde ise,

*Bizim mahalle hocası
Okutur ebcet hecesi
Gelecek Pazar gecesi
Sevdiğim biroy
Sardığım biroy
Olacak sohbet senindir
Senindir gerçek senindir
Kızıl üzümün turşusu
Yüzüne vurmuş ekşisi
Kasap (Nurinin)komşusu
Sevdiğim....
Sardığım....*

Kadem kadem ola (Fahri) Paşa (Mıcırlar, 2004: ...)

Çankırı Yâran Sohbetlerinde "Arap Verme" adıyla anılan uygulamanın geçmişte Yâran Toplantılarında, ocak sahiplerinin, toplantıdaki hizmeti sürdürmelerinden dolayı, diğer üyelerin yemeklerini bitirip, sofrayı toplandıktan sonra dışarıda karınlarını doyurup kapıya geldiklerinde, çavuşun "Yâran geliyor" diye seslenmesiyle içeri girmeleri ve sohbetin başlangıcında olduğu gibi başağaya selam vererek boş bulunan bir yere geçerek, iki diz üstüne çökerek oturmaları ile başladığını biliyoruz. Sonrasında ise, Büyük başağa, küçük başağa ve sırayla diğer Yâranlar tarafından ocak sahiplerine "merhaba" denilir ve daha sonra onlara kahve ve sigara ikram edilir; kahveler içildikten sonra da büyük başağa, rahat oturabileceklerini belirtirdi. O haftaki ocak sahipleri oturduğunda, bir sonraki haftanın ocak sahipleri hizmete kalkarlar, daha sonra da "Arap verme" adı verilen merasimle devir-teslim gerçekleştirilmiş olurdu. Bu merasimde önce gelecek haftanın ocak sahiplerinden birisi (güveği de denir) ve bir sonraki haftanın ocak sahiplerinden birisi (sağdıç) küçük başağanın yanına sıra ile otururlar, bu arada bu usulü bilen Yâranlardan birkaçı ve çalgıcılar büyük başağanın önüne gelerek, hep bir ağızdan,

"Fakirin Geldi Divane

Elinde Gül Dane Dane

Yâran Başı izin kime", sözleriyle başlayan ezgiyi seslendirip sonrasında ise küçükbaşağanın yanına gelerek devir-teslim yapılacak Yâranlarla beraber bir halka çevirerek otururlardı. Bu arada iki tane kahve pişirilir ve şamdanın ortaya konmasıyla beraber hep bir ağızdan, türkünün

"Hacı Hacı Canım Hacı

Sohbet Tatlı Sonu Acı" sözleriyle devam eden bölümü söylenir; bu ezgideki "İç Paşam" sözleri söylendiği esnada, kahve yeni ocak sahiplerine uzatılır ancak kahve bu esnada alınmaz, usulü bilmeyip elini uzatan olursa çavuş tepsiyi geri çeker, kahveyi ezginin bitiminde verirdi. Devamında da sohbetin meşakkatli olduğu ve bazı yemeklerde ilgili sözlerin yer aldığı aşağıdaki türküler söylenir; devir-teslim merasiminde söylenen son türküde ise sohbetin emanetleri olarak kabul edilen zilli maşa ve defle ilgili sözler yer alır; bu sözlerden sonra kahveler verilir ve

"Git çarşıya yağın acısın alma,

Akşama kadayıf geceye helva" beyitinin söylenmesinin akabinde de zilli maşa ve defin yeni ocak sahiplerine verilmesiyle, devir-teslim gerçekleşmiş olurdu (Üçok,2004:98-1 03).Günümüzdeki uygulamada, geleneğin bir takım değişikliklere uğrayarak sürdürülmektedir.

Gerede Sohbet Toplantıları'nda ise, Sohbetin son bölümünde,

Sohbetçi çarşıdan aştı aman

Osman'ın tedbiri şaştı aman

Yusuf da bıraktı kaçtı aman

Yemeyiz böyle sohbeti

Çekmeyiz böyle mihneti

*Osman'ın yanar lambası aman
Alnında kara damgası aman
Hüseyin Ağa sohbet babası
Yemeyiz böyle sohbeti
Çekmeyiz böyle mihneti*

Çekmeyiz böyle sohbeti

Çekmeyiz böyle mihneti (Altınyayla, 1995: 31) , sözlerinden oluşan türkünün söylenmesiyle devir –teslim gerçekleştirilir.

Balıkesir Helva Sohbetlerinde ise, yemekler yenildikten sonra ikinci kez kahveler içilir ve gelecek toplantıya ev sahipliği yapacak kişinin içmesi için bir köşeye etrafı fenerlerle süslenmiş sandalyenin üzerine bir fincan kahve konur. Kahve içildikten sonra,

*Gelin baştan başlayalım
Haşlamalar haşlayalım
(Hasan) Ağa sohbet aldı
Buna neler işleyelim
Eşeğin gelir odundan
Helvası yenmez tadından
Eti de dombay budundan
Olacak sohbet senin, yaran senin
Pabuçların muştası
Yanı başında ustası
Yâran kaymaklı hastası
Olacak sohbet senin, Yâran senin¹*

Simav'da ise Yaren mahkemesi bittikten sonra Büyük Yarenbaşı Yaren sopasını bir sonraki hafta toplantıya ev sahipliği yapacak kişiye vermek suretiyle devir-teslim gerçekleştirir. (Er, 1988:63) “*Senirkent'te sofrada en fazla ikram edilen kişi, bir dahaki toplantının kendi evinde olacağını anlar*” (Er, 1988: 37).

Sonuç

W. Bascom'ın ortaya koymuş olduğu, “*hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme*”, “*değerlere, toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme*”, eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması”, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak” (Ekici, 2007: 119-120), başlıklarıyla genellediği dört işlevin, Sohbet Toplantıları için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bunların yanı sıra, toplantının gerçekleştirildiği mekanlardaki geleneksel mimari ve mekan içi geleneksel tefrişatı, toplantılarda icra

¹29.03. 05 Tarihinde Numan Subaşı ile Ayvalık'ta gerçekleştirilmiş kişisel görüşme.

edilen geleneksel halk müziği, halk oyunları, seyirlik oyunlar, topluluk üyeleri arasındaki hiyerarşik yapının korunması, mahkeme bölümü vasıtasıyla iç denetimin sağlanması, toplantı içerisindeki törensel kalıpların günümüzde de sürdürülmesi gibi yönleriyle, toplumsal yaşamı çepeçevre kuşatıp, geleneksel değerleri gündün güne aşındırmakta olan popüler kültür araçlarına karşı direnen yapısı korunup geleceğe aktarılmalıdır. Topluluk üyelerini toplum için örnek birer birey olarak şekillendirmeye çalışan, geleneksel toplantılar vasıtasıyla bireylere kazandırılan toplumsal kimlik ve konumlarla da, bireylerin kendi aralarında ve topluluk dışındaki kitleyle geliştirdikleri iletişim vasıtasıyla gerçekleştirdikleri yardımlaşma, dayanışma gibi işlevleri olan Sohbet Toplantılarındaki devir- teslim töreni, geleneğin içerisindeki önemli ritüellerden biri olup, yöresel çeşitlilik içerisinde farklı toplantıların özgün birer mirası olup, gelecekte de var olabilmelidir.

Kaynakça

- ABSARILIOĞLU, Ahmet. *Çankırı'nın Milli Kültür Değeri Yâran*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Kayıkcı Mat, Çankırı,
- AHMED MİDHAT EFENDİ (1977). *Sır İçinde (Hasan Mellah)*, İstanbul: Bedir Yayınları, Garanti Mat.
- AKBIYIK, Abuzer (2006). *Şanlıurfa Sıra Gecesi*, Şanlıurfa: Elif Matbaası.
- ARSTANBEK, Karsten (2004). *Kırgızkiyelgrı, Razvleçeniye*, Bişkek: İlim Yayınevi.
- ATAMAN, Sadi (1994). *Eski Safranbolu Hayatı*, Genişleterek Yayına Hazırlayan: Süleyman Şenel, Baskı, İstanbul: Canyigit Grafik.
- AVCIOĞLU, Doğan (1995). *Türkiye'nin Düzeni*, 1.Kitap, İstanbul: Yaylacık Mat.
- CENIKOĞLU, Tarıman (1998). *Akşehir'de Sıra Yarenleri*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.
- DÜZGÜN, Dilaver (1999). *Erzurum Köy Seyirlik Oyunları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- EKİCİ, Metin (2007). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ER, Tülay (1988). *Simav İlçesi ve Çevresi Yaren Teşkilatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ESİN, Emel (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*, Yayına Hazırlayan: Ergun Kocabiyik, İstanbul: Özbolu Yayınevi.
- _____ (1985). *Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar*, Ankara: TTK Basımevi.
- GÖKALP, Ziya (1991). *Türk Uygarlığı Tarihi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2006). *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- GÜLLÜLÜ, Sabahattin (1977). *Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri*, İstanbul: Ötügen Yayınevi.
- İNAN, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1999). *Edebiyat Araştırmaları 1*, Ankara: TTK Basımevi.
- MUSAHİPZADE Celal (1946). *Eski İstanbul Yaşantısı*, İstanbul: İrfan Mat.
- ONAY, Ahmet Talat (1930). *Çankırı Şairleri 1*, Çankırı: Çankırı Vilayet Matbaası.
- RAHMAN, Abdülkerim (1996). *Uygur Folkloru*, Çeviri: Soner Yalçın, Erkin Emet, Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları.
- SALÜN, Mustafa (2002). *"Kütahya Gezek Geleneği İle Törelerimiz, Oyunlarımız"*, Kütahya: Ekspres Matbaası.